

ПРАВАСЛАВНАЯ ДУМКА

НЕЗМЕЖНЫ ЧАСОПІС
ПРАВАСЛАВНАЕ МОЛАДЗІ
МЕНСК

ФРАНЦЫСК
СКАРБИНА

1490

1990

Modern History Archives
Archiw Najnowszej Historji
Fond 111 sprawa 168

НАВІНЫ

+ Камісія па перакладу Бібліі на беларускую мову, створанай пры Экзархаце Беларускай Праваслаўнае Царквы, падрыхтавана ўжо да выданьня Эвангелья ад Матфея. Гэта будзе першы навуковы пераклад Сьвяшчэннага Пісаньня на беларускую мову.

+ Сьвятар а.Сьргій Гардун, вядомы і як навуковец, мовазнаўца, прызначаны настаяцелем царквы ў г.Слоніме, але ў семінары ён застаецца выкладаць беларускую мову і багаслоўе. Ягоньня пропаведзі на роднай мове цешаць сэрца кожнага, хто яго чуе.

+ У Менску група жыхароў з Чыжоўкі /Завадзкі раён/ самастойна арганізавалася, знайшла архітэктара, сабрала грошы, неабходныя на першы час, зьвярнулася ў Менскае Епархіяльнае Упраўленьне і запрасіла Сьвятара, каб арганізаваць прыход.

+ У Менску група студэнтаў зьвярнулася да Уладыкі Філарэта -- багаславіць Саюз праваслаўнае моладзі.

+ У нядзелю, 29 ліпеня, у Менскім Кафедральным Саборы адбылася хіратонія епіскапа на Гомельскую Кафедру.

+ Намесьнікам Жыровіцкага манастыра назначаны а.Гурій, а рэктарам семінарыі ігумен Канстанцін Гаранаў /канд. багаслоўя, канд. мед. навук/.

+ ПРАВАСЛАўНЫЯ У ОКСФАРДЗЕ.

Першая праваслаўная царква ў Оксфардзе зьявілася ў 1946 годзе ў доме а. Мікалая Гіббеса /які да 1918 году быў настаўнікам ангельскае мовы ў дзяцей цара Мікалая II/. Пасьля сьмерці а. Гіббеса ў 1963 годзе хатняя царква была ліквідавана, а дакументы і рэчы сям'і Мікалая II перанесены ў музей царскай сям'і, які існуе ў Оксфардзе. З тых часоў, да 1969 году, праваслаўныя службы адбываліся ў адным з дамоў, які належыць экуменічнаму цэнтру, што існуе пры Southway Road. Набажэнствы спраўлялі прыязджаючыя з Лондана сьвятары, сярод якіх быў а. Васіль Осборн.

У канцы 60-х у экуменічным цэнтры пры Southway Road пабудавана царква, адна зь сямі ў Вялікай Брытані праваслаўных сьвятынь.

Новапабудаваная царква Сьв.Тройцы і была асьвешчана ў 1969 годзе. Да той царквы належаць дзьве парафіі -- грэцкая Сьв.Тройцы, што ў прысудыцы Патрыярха Канстанцінопальскага, і руская Дабравешчаньня, што ў прысудыцы Патрыярха Маскоўскага. Да парафіі грэцкай належыць каля 50-60 сямей, у асноўным грэцкага паходжаньня, а да парафіі рускай -- каля 100-120 чалавек, у асноўным, нашчадкаў эмігранты 1917 году.

Літургія кожны першы тыдзень месяца вядзецца па-грэцку, царкоўна-славянская мова -- на другі тыдзень, у трэці тыдзень кожнага месяца -- па-ангельску ... Літургія на Нараджэньне Хрыстова праудзіцца два разы: грэкі сьвяткуюць па новым стылі, рускія -- па старым. Вялікодная служба -- адзін раз, па старым стылі.

Акрамя гэтых дзьвюх парафіяў, у Оксфардзе ёсць яшчэ адна -- сербская, падпарадкаваная Сербскаму Патрыярхату. Набажэнствы праводзяцца ў мясцовай англіканскай царкве ў асобныя дні.

+ ПАРАФІІ БЕЛАРУСКІЯ У ВЯЛІКАЙ БРЫТАНІ.

У Вялікай Брытані існуюць дзевяць беларускіх парафіяў. Сем зь іх належаць Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царкве /у Бірмінгэме, Брэдфордзе, Кэмбрыджы, Манчэсьцеры, Нотынгэме, Стэнэведжы і Лондане/, дзьве -- пад прысудычнай Патрыярха Канстанцінопальскага /у Лондане і Манчэсьцеры/. Набажэнствы ў тых парафіях адбываюцца ад 1-гох разоў на месяц да нават аднаго на тры месяцы /часцей за ўсё -- адзін раз на месяц/. Толькі ў парафіі Манчэсьцера набажэнствы адбываюцца кожны тыдзень. Мова набажэнстваў папераменна -- беларуская і царкоўна-славянская, а ў адной з парафіяў у Манчэсьцеры раз у месяц -- ангельская.

ГЭТА ЦІКАВА

Часам сляткаюцца у друку зацемкі, што Скарына каталік, але на гэта няма канкрэтных доказаў. Досьледы паказалі, што за жыцця Скарыны не было ў Полацку ні воднай каталіцкай сьвятыні. Толькі у 1498 годзе манахі-бэрнардыны заляжылі там манастыр, а у XV-ым стагодзьдзі ў Полацку была лацінская кірха для нямецкай калоніі купцоў.

Ведаем з гісторыі, што Ягайла увёў каталіцкую веру ў Вялікае Княства Літоўскае пачынаючы з Вільні нейкіх 120 гадоў да нараджэньня Скарыны. Вера гэта пашыралася на Беларусь пад націскам Ягайлы і наступных польскіх каталіцкіх каралёў і каталіцкага клеру. Калі і як далёка зайшла гэтая вера ў Полацк, мы ня ведаем. Але, як піша Януш Тазбір: "... у той час /1581/ у Полацкім ваяводзтве было толькі сем каталіцкіх сем'яў". /"Пётр Скарга", Варшава, 1962, с. 50/.

Было гэта нейкіх 75 гадоў пасля таго, як Скарына пачаў навучу ў Кракаўскім універсітэце. Калі ва ўсім Полацкім ваяводзтве было толькі сем каталіцкіх шляхоцкіх сем'яў, то колькі магло іх быць у Полацку за маладых гадоў Скарыны? Магчыма ніводнай каталіцкай сям'і.

Аднак, ня глядзячы на каталіцкае імя Скарыны - Францішак, дзейнасьць яго гаворыць за тым, што па душы быў ён праваслаўны. Ягонаў друкарняй у Вільні апекаваліся і фінансавалі выдачу кнігаў праваслаўныя - бургомістр Вільні Якуб Бабіч і райца Богдан Анкевіч. Кнігамі Скарыны карысталіся Праваслаўныя Брацтвы супраць наступу езуітаў. І хоць нідзе не сказана, каб Скарына прымаў удзел у спрэчках католікаў з праваслаўнымі, якія ў той час разгараліся, аднак у свой час вуніяцкі архімандрыт Анастасі Сялява сказаў, што Скарыну "сам чорт навучыў ерасі".

Згадваючы "Малую падарожную кніжку" Скарыны, В.Дэруга піша: "Па падбору богаслужэбных тэкстаў яна зьяўляецца праваслаўнай Псалтырай к аналагічным выданьням нашых дзён. У тэксты ўключан праваслаўны Сымбаль веры /без каталіцкага філіюквэ/, малітвы "За праваслаўных хрысьціян", нідзе няма характэрнага для каталіцкіх і вуніяцкіх малітаўных тэкстаў успамінаў Галавы Рымскай Царквы". /"Слово Божие для белорусского народа. К 470-летию издания Библии". Журнал Московской Патриархии", № 4. Москва, 1989, с. 71/.

Гэта ўжо гаворыць, што Скарына ня мог быць католікам. У падуанскім дакумэнце, пісаным на лацінскай мове, гаворыцца, што "... Францішак, сын Лукаша Скарыны з Полацка, русін..." /1512/. У той час русінамі абазначаліся праваслаўныя, усходнія славяне. Але вуніятам Скарына ня мог быць, бо ў той час вуніі як такой не было. Гэтыя факты гавораць дастаткова, што Скарына па сваёй веры быў праваслаўны.

Трэба памятаць, што ў той час каталіцкай рэакцыі немагчыма было праваслаўнаму "скізматыку" папасьці ў каталіцкі універсітэт. Таму, па словах Петрушэўскага, толькі пад маскай католіка Скарына мог дастацца ў Кракаўскі універсітэт, прыняўшы тыпова каталіцкае імя Францішак.

Што да імя Скарыны, дык мы маем і другое ягонае імя - Юрн, якое першы раз зьявілася ў г. імаце караля Жыгімонта ад 25 лістапада 1532 году, выданай у Кракаве на лацінскай мове. У ёй успамінаецца імя Юрн, а фактычна Георгі, побач Францішка. Але ў 1925 годзе польскі гісторык Генрык Лоўмянскі палічыў устаноўленае імя "Георгі" за памылку перапішчыка, які быццам лацінскае слова "эгрэгіум" - выдатна, замяніў на грэцкае "Георгі".

Для нас беларусаў ня так важна імя Скарыны і за яго ня варта спрачацца. Дастаткова ведаць ягонае прозьвішча і месца паходжаньня, а што да ягонага сапраўднага імя, якое ён атрымаў у часе хрышчэньня, мабыць, мы ніколі не даведаемся. Важна, што Скарына сын беларускай зямлі, беларус, які любіў свой край, свой народ і для іх прысьвяціў свае здобыткі за граніцай вяды.

Лондан, "ГОЛАС ЧАСУ". Царкоўна-грамадзкі часопіс.

1990 г., № 4/7, с. 5-6.

+

З ДУМАК ФРАНЦЫСКА ГЕОРТІЯ СКАРЫНЫ.

- + Не токмо для себя рождаемся на свет, но наиболее для служения общему благу.
- + ... то чинити иным всем, что самому любо ест от иных всех, и того не чинити иным, чего сам не хочеш от иных имети.
- + ... чинити добрия дела и в них богатитесь.
- + Да совершен будет человек Божий и на всяко дело добро уготован.
- + Псенеже от прирочения звери, ходящие в пустыни, знают ямы своя; птицы, летающие по воздуху, ведают гнезда своя; рыбы, плывающие по морю и в реках, чувт виры своя; пчелы и тым подобная боронят ульев своих, — тако ж и люди, игде зродилися и ускармлиены суть по Бозе, к тому месту великую ласку имають.
- + ... для посполитого доброго и размножения мудрости, умения, опатренности, разуму и науки приложил есм прапу выложить книгу сею на русский язык, елика бо прежде писана быша к нашему научению написана суть ...
- + Тако ж и мы, братия, не можем ли во великих послужити посполитому люду русского языка, сие малые книжки пращи нашее приносимо им.
- + И всякому человеку потребна чести, понеже ест зеркало жития нашего, лекарство душевное ... /аб чытаньні Бібліі/.
- + В сих притчах сокрыта мудрость, якобы моць в драгом камени, и яко злато в земли и ядро у вореку.

+

З ДУМАК АБ ФРАНЦЫСКУ ГЕОРГІ СКАРЫНЕ.

- + Творца беларускага і усходнеславянскага друкаванага пісьменства, гуманіст і асьветнік, ён адыграў вырашальную ролю ў разьвіцьці культурнага жыцьця Беларусі ХVІ веку. Ён увасобіў арганічную еднасьць усходняй славянскай культуры, неад'емнай часткі культурнай спадчыны Эўропы.

/“Навіны ЮНЭСКО”, 1979, №4./

- + Менавіта дзякуючы выданьням Скарыны, Беларусь стала першай у ліку усходнеславянскіх краін, якая далучылася да агульнага ходу разьвіцьця заходнеэўрапейскага друкарства ... моцна зьвязалася зь лепшымі традыцыямі ня толькі чэшскага, але таксама нямецкага і італьянскага друкарскага мастацтва.

Мастацтвазнаўца М.Шчакаціхін.

- + Чалавек, які верну у сілу дабрны і усё жыцьцё змагаўся за перамогу гэтай сілы ... Усё жыцьцё ён бараніў людзей ад духоўнай і фізічнай сьмерці

Уладзімір Караткевіч.

- + Як пралескі ў вясновую пору, кожнае слова сьвятое квітнеець. І ня дзіва, бо любасьць кавала гэту творчую, шчырую працу.

Зьмітрок Бядуля — пра Біблію Скарыны

- + Полска квітнет лациною, Литва квітнет русчизною.

Ян Казімір Пашкевіч, 1621 г.

- + Скарыну сам чорт навучну ерасі.

Вуніяцкі архімандрит Анастасі Сялява.

ДУХОУНЫЯ СЪТЭВЫ

Кант пачатку 18 ст., невядомы беларускі аўтар.

Ви-жу Тя на кре-ста, ви-ся-ца каля Та па, ах, Боже,
 на сте-спя-Иисусе, ша каля Та па, ах, мой
 но-т-ся не спла-зря- На ном зо-све-убитый де-ле-та гре-все-
 чу-ша? страш-ри-ши та в три-три за хи го ра
 ми-

I. Вижу Тя на кресте распята, Иисусе, висяща.
 Каля Тя сердца, ах, мой Боже, не восплачутся зряща?
 На страшном позорищи света
 Убитый в тридцать три лета
 За грехи всего мира.

II. От верху Божественной Главы
 Пресвятейшее Тело
 Доброты ни вида не имать, уязвлённое зело
 Гвоздьми же руке, также нозе,
 Острыми пробитые сквозе,
 Кровию истекшия.

III. Кошiem сердце прободено, излия
 кровь и воду
 Неблагодарному Ти человеческому роду.
 Поелику, наг быв распятый,
 Ничего больше не мог дати
 Распинателям своим.

IV. Дух Свой ко Отцу отославши, приклонил
 долу Главу,
 И устранил тем на все веки дьявольскую
 отраву;

V. Отверстыя гвоздями, раны Твои
 к небу зывают,
 И двери милосердия для нас, грешных,
 отверзают:

Токмо кто начнёт к Тебе зрети,
 Изволишь Себе примирити
 И приемлешь какощася.

Да покров в наветах имаем,
 В крови спасение обретаем
 От козней дьявольских.

VI. По толикой Твоей милости возрыдаю аз ныне,
 Даруй и мне прибежище к Тебе,
 яко Магдалине,
 Дажь слезы, да плачутся вскорее,
 А сердце к Тебе имам горе
 И видлу Тя на веки.

ПАДУМАЙЦЕ

"... Праз увесь крывава вопыт якоу мінулых — сам выбар шляхоу пера-
 утварэння павінен быць цяпер мягчэйшы й глыбейшы: мы навучыліся ужо,
 што фізічным зруйнаваннем дзяржаў, што гвалтоўнымі пераваротамі адкрыва-
 ецца шлях ня у сьветлую будучы-
 гвалт. Што калі й суджаны нам
 яны павінны быць рэвалюцыямі
 вай, якую нам яшчэ трэба ад-
 дзіць".

Аляксандр Салжанічын.

Але ў свой час кнігі ягоння былі, безумоўна, зьвернутыя да праваслаўных. Аб гэтым сьведчаць самяя тэксты іх: у "Прадмовах" ужыты агульна-хрысьціянскія дагматы /да падзелу Царквы у 1054 г./, няма адгалоскаў пазьнейшых каталіцкіх дагматаў, у "Малой падарожнай кніжцы" надрукаваны праваслаўны "Сімвал веры" /без каталіцкай "філіюквы"/, "Сьвятцы" /каляндар/ зь імёнамі праваслаўных сьвятаў, у малітвах няма абавязковага для каталікоў упамінаньня Папы Рымскага, затое ёсьць малітвы "за праваслаўных хрысьціян", скарынскія акафісты, складзеныя па праваслаўнай візантыйскай традыцыі Усходняй Царквы, таксама як і падзел тэксту на кафізмы у "Псалтыры" і нагунасьць "зачал" у "Апостале" і г.д. Ды і сама Біблія друкавалася асобнымі кнігамі, выбарачна /а ня строга па канону, як на Захадзе/, як гэта здаўна рабілі перапісчыкі кніг у праваслаўных манастырах, даючы перавагу найбольш патрэбным кнігам, ды і сама ідэя перакладу на родную мову ідзе ад часоў Кірылы і Мяфодзія, якіх на пераклад Сьвятога Пісанья і багаслужэбных кніг на славянскую мову багаславіла Усходняя Царква Візантыі. Наогул, ідэя толькі трох моў для Сьвятога Пісанья /старагабрайскай, грэцкай і латыні/ — заходняя, лацінская.

Трэба сказаць, што, напэўна-ж, Першасьвятар Праваслаўнай Царквы у Вялікім Княстве Літоўскім Мітрапаліт Кіеўскі і Літоўскі Іосіф III, які ў час Скарыны меў рэзідэнцыю ў Вільні, а датуль быў Архіепіскапам Полацкім, ведаў аб кнігах, што выдаваў Скарына для яго паствы, і да таго-ж Скарыну дапамагалі выдаваць кнігі — праваслаўныя, мяркуюць, што і друкарня ягоная была на зямлі праваслаўнага брацтва. Трэба, мусіць, задумацца і над тым, чаму як раз са сьмерцю Іосіфа III спынілася выдавецкая дзейнасьць Скарыны ў Вільні: ён мусіў эміграваць у Прагу. Вельмі уплывовы Каталіцкі Біскуп Ян, сын караля Ягімонта У /што надзвычай востра ставіўся да праваслаўных/, Скарыну, відаць, не падтрымаў ... На гэта зьвярнуў увагу яшчэ ў 1978 г. пратаіерэў Міхаіл Уляхін, але і зараз нашы дасьледчыкі занадта захапляюцца арыентацыяй на Захад, імям Францыск. Трэба, мусіць, усім нам паглядзець і на Усход, пачытаць матэрыялы царкоўнай гісторыі, больш увагі зьвярнуць на выкарыстаньне беларускім асьветнікам духоўна-рэлігійных традыцый свайго народу.

На Праваслаўную арыентацыю выданьняў Скарыны зьвярталі увагу такія вядомыя дэрэвалогічныя дасьледчыкі, як Віктараў, Уладзіміраў, акад. Карскі, у наш час — вядомы чэшскі скарыназнаўца Флароўскі.

НІС ІНФАРМУЮЦЬ

+ "Артадокс Нюс", №3, 1989: У праваслаўнай царкве ў Седльцах /Польшча/ хуліганы выбілі 100 шыб у вокнах і зламалі дарагі крыж на царкве. Уламіліся ў шалам і укралі будаўнічы матэрыял. Паліцыя не знайшла вінаватых, хоць былі пакінуты сьляды.

+ "Ніва", 4.02.1990: Ноччу 16-17 студзеня г.г. на праваслаўных могілках прыходу Сьв.Іаана ў Варшаве /квартал Воля/ невядомыя злачынцы зьнішчылі 52 надмагільных помнікі і 10 крыжоў..., а ноччу 17-18 студзеня злачынцы вярнуліся, каб працягнуць справу зьнішчэньня. Было зьнішчана яшчэ 20 помнікаў і 4 крыжы... Агульная шкода ацэньваецца на 50 мільёнаў злотых.

+ На Вялікі чацьвер спалілі царкву ў Нарві /Польшча/ і пасьеклі ікону капліцы Крыніцкай, каля Гайнаўкі.

+ Перад фэстам з нагоды юбілею Грунвальдскай бітвы, які адбыўся ў сярэдзіне ліпеня, каталіцкія фанатыкі спалілі адну з праваслаўных сьвятыняў беларусаў у Польшчы — старадаўнюю драўляную царкву на сьвятой Гары Грабарцы. На гэты раз злачынцы затрыманы.

+ "Індэпэндэнт", 28 сьнежня 1989: Вуніяты /каталікі усходняга абраду/ урываюцца ў праваслаўныя царквы ў часе багаслужбаў, парушаюць сьвятую літургію і дамагаюцца, каб ім аддалі храмы... Яны акружылі дом праваслаўнага архіепіскапа і крычалі: "Даць нам Макарыя, мы яго укроем на плці!"

+ 6 жніўня адбудзецца сумеснае ле Менска а.Аляксандра Надсона і

набажанства ў Чырвоным касьцё- Вуніяцкага біскупа са Львоўшчыны

СЯ СТАДЧЫНЫ.

Сьв. Кірыл Тураўскі.

МАЛІТВА ДА СЬВЯТОЙ ТРОЙЦЫ.

Дай, добры Божа, зару й сонца бачыць,
Тваёю ласкай захавай ад грэху:
К Табе уздыхае маё сэрца, плачыць --
Дай у Тваёй сіле мне знайсці пацеху!

Ты сьвет уладзіў на людзкую службу --
Такі карысны і такі прыгожы,
Каб мы, ўвайшоўшы з гэтым сьветам
у дружбу,
Цябе хвалілі, найлепшы наш Божа!

Табе малюся, Божа літасьцівы,
Дай мне убачыць сьвет Твой
найсьнейшы --

Цябе Самога і усе у небе дзівы --
На векі вечны, Божа наймілейшы!

Тваёю моцай і я моцны стану --
Айца і Сына і Духа Сьвятога --
Тройцу адзіну, калі у неба
гляну,
Хваліці буду Стварыцеля Бога.

Будзь слава Богу --
у Тройцы усемагутнай
І жыватворчай, вечнай назаўсёды,
І нераздзельнай і адзінасутнай --
У Божай моцы --
знак любові згоды.

Амінь.

УРЫВАК З "МАЛЕБНАГА КАНОНУ".

О, Хрысьце Божа! стаю я зграшўшы,
Людзей Ты збавіў, кроў Сваю
праліўшы:
Збаў мяне, Збаўца, заслугамі тымі --
Разам з Сьвятымі.

Я, як асуджан, перад самым сконам,
Црыжу у страху перад Божым Тронам:

Грэшнік вялікі -- ласкі
спадзяюся --
Богу малюся.

Выбаў, о, Маці! ад агню,
ад мукі,
Прашу я ласкі, апекі, парукі:
Зрабіць мяне можаш просьбамі
сваімі
Разам з Сьвятымі.

ГОЛАС

РЭДАКТАРА

Пераклад на сучасную беларускую мову Язэпа Германовіча.

Дзень добры, паважаны чытач!

Бянтэжыць мяне, што на развіцьцё сітуацыі у Беларусі шмат хто глядзіць аднабакова, хоць нібыта і з "розных бакоў". Вышэй Вы ўжо прачыталі меркаваньне Салжаніцкіна, але аб гэтым даўно ўжо кажуць у цэрквах ...

Лета 1917... "Чырвоная кола" яшчэ не пераехала усіх нас... Але сьвятары засьцерагаюць: "... Радзіма гіне... таму прычынай бездань нашага духоўнага падзення, спусташаньне сэрца... Сумленьне народнае затуманенае супраціўнымі Хрысьціянству вучэньнямі, творацца нечуваньня блосьнерства... Захопчужага добра абвясчаецца дазволенам... Насоўваецца жах міжусобнай вайны... Адумаіцеся, адкіньце вашу ўзаемную нянавісьць і унутраныя звады... Успомніце засьцерагальныя словы Прадзечы Хрыстова: "Ужо й сякіра пры корані дрэву ляжыць: усякае дрэва, што не прыносіць добрага плёну, сьсякаюць ды кідаюць у агонь". /Лук.3,9/. Не дайдзіце Радзіму да гвалту і да ганешнага канцу". /Са звароту Сабору Праваслаўнае Царквы ад 24 жніўня 1917 г./

Лета 1990 і падобнае, і непадобнае да таго, далёкага. Ты-ж братазаймаючы нянавісьць, блосьнерства... /як "Нагавіцы сьвятога Георгія" паводле Альба Роскі; і яшчэ дадам для аўтараў перадачы, што не у апошнюю чаргу дзякуючы Уладзіку Філарэту ідуць сёньня богаслужбы у Чырвоным касьцёле, за што Рымскі Папа сказаў "Дзякуй!" нашаму Уладзіку пры сустрэчы іх у Рыме.../ Дзеля нашага збавеньня, збавеньня Беларусі трэба кожнаму з нас пераадоляваць спакусу нянавісьці, спакусу блосьнерства.

Рэдактар Ігар Котаў /Страцілат/.
Мастак Кастусь Прашчэвіч /Якаў/.
Наклад 10 000. Калі Вы захо-
чаце атрымаць наступныя ці па-

-пярэднія нумары "ПРАВАСЛАўНАЕ
ДУМКІ", заўважкі дасылайце на ад-
рэсу: 220088, Менск-88,
п.с. №7.